

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੪੪

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੭੬੩]

ਰਾਗੁ ਸੁਗੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਮੈ ਮਤ
 ਪੇਈਅੜੈ ਘਰਿ ਪਾਹੁਣੀ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥ ਮੈਲੀ ਅਵਗਣਿ ਚਿਤਿ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗੁਣ ਨ ਸਮਾਵਨੀ
 ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥ ਗੁਣ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ ਜੋਬਨੁ ਬਾਦਿ ਗਵਾਇਆ ॥ ਵਰੁ ਘਰੁ
 ਦਰੁ ਦਰਸਨੁ ਨਹੀ ਜਾਤਾ ਪਿਰ ਕਾ ਸਹਜੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਛਿ ਨ ਮਾਰਗਿ ਚਾਲੀ ਸੂਤੀ
 ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਬਾਲਤਣਿ ਰਾਡੇਪਾ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਧਨ ਕੁਮਲਾਣੀ ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਮੈ ਵਰੁ ਦੇਹਿ
 ਮੈ ਹਰਿ ਵਰੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸ ਕੀ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਬਾਣੀ ਜਿਸ
 ਕੀ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਕੰਤੁ ਰਵੈ ਸੋਹਾਗਣਿ ਅਵਗਣਵੰਤੀ ਦੂਰੇ ॥ ਜੈਸੀ ਆਸਾ
 ਤੈਸੀ ਮਨਸਾ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੇ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਨਾਰਿ ਸੁ ਸਰਬ ਸੁਹਾਗਣਿ ਰਾਂਡ ਨ ਮੈਲੈ ਵੇਸੇ ॥
 ਨਾਨਕ ਮੈ ਵਰੁ ਸਾਚਾ ਭਾਵੈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੈਸੇ ॥੨॥ ਬਾਬਾ ਲਗਨੁ ਗਣਾਇ ਹੰ ਭੀ ਵੰਵਾ
 ਸਾਹੁਰੈ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥ ਸਾਹਾ ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ ਸੋ ਨ ਟਲੈ ਜੋ ਪੁਭੁ ਕਰੈ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥
 ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਕਰਤੈ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ॥ ਜਾਵੀ ਨਾਉ ਨਰਹ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਰਵਿ
 ਰਹਿਆ ਤਿਹੁ ਲੋਈ ॥ ਮਾਇ ਨਿਰਾਸੀ ਰੋਇ ਵਿਛੁੰਨੀ ਬਾਲੀ ਬਾਲੈ ਹੇਤੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚ ਸਬਦਿ
 ਸੁਖ ਮਹਲੀ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਪੁਭੁ ਚੇਤੇ ॥੩॥ ਬਾਬਲਿ ਦਿਤੜੀ ਦੂਰਿ ਨਾ ਆਵੈ ਘਰਿ ਪੇਈਐ ਬਲਿ
 ਰਾਮ ਜੀਉ ॥ ਰਹਸੀ ਵੇਖਿ ਹੁਦੂਰਿ ਪਿਰਿ ਰਾਵੀ ਘਰਿ ਸੋਹੀਐ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥ ਸਾਚੇ ਪਿਰ ਲੋੜੀ
 ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੋੜੀ ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਪਰਧਾਨੇ ॥ ਸੰਜੋਗੀ ਮੇਲਾ ਬਾਨਿ ਸੁਹੇਲਾ ਗੁਣਵੰਤੀ ਗੁਰ ਗਿਆਨੇ ॥
 ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸਦਾ ਸਚੁ ਪਲੈ ਸਚੁ ਬੋਲੈ ਪਿਰ ਭਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਛੁੜਿ ਨਾ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਕਿ
 ਸਮਾਏ ॥੪॥੧॥

ਰਾਗੁ ਸੁਗੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸੂਗੀ ਰਾਗਣੀ ਦੇ ਛੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੁਰਤਾਲ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ : ੧=ਅਦੁੱਤੀ ਓ=ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਲੈ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਮਿਲਾਪ ਦਸਦੇ ਹਨ।

ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਮੈ ਮਤ ਪੇਈਅੜੈ ਘਰਿ ਪਾਹੁਣੀ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਮਾਤ ਲੋਕ ਰੂਪ ਪੇਈਅੜੈ=ਪੇਕੇ ਘਰ ਪਾਹੁਣੀ=ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜੋਬਨ ਭਰਨ ਰੂਪ ਮੈ=ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਮਸਤ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਵਾ—ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਆਸੂਰੀ ਸੰਪਦਾ ਰੂਪ ਜੋਬਨ ਵਿੱਚ ਭਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈ ਮਤ=ਮਮਤਾ ਰੂਪ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਫਿਰ ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ? ਉੱਤਰ—ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਇਸ ਢੰਗ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਲਿ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

ਮੈਲੀ ਅਵਗਣਿ ਚਿਤਿ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗੁਣ ਨ ਸਮਾਵਨੀ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਔਗੁਣਾਂ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਹੈ ਇਹੀ ਇੱਕ ਮੈਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਮੈਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰਾਮ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਜੋ ਬਲਿ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਣ ਯੋਗ ਹਨ, ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਗੁਣ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ ਜੋਬਨੁ ਬਾਦਿ ਗਵਾਇਆ ॥

ਇਸ ਅਨਜਾਣ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਰ=ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ, ਬਲਕਿ ਭਰਮ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭੁਲਾਣੀ=ਭੁੱਲੀ ਹੋਈ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜੋਬਨ, ਵਾ—ਸ਼ੌਕ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪ ਜੋਬਨੁ=ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਬਾਦਿ=ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਾ—ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਦੀ ਸ਼ੌਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੌਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਬਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੌਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾ—ਬਾਲ, ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਬਿਰਧ—ਜੋ ਕਥਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਰੀਰਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਬੁਢਾਪੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਐਸਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਸਿਰੁ ਕੰਪਿਓ ਪਗ ਡਗਮਗੈ ਨੈਨ ਜੋਤਿ ਤੇ ਹੀਨ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਭਈ ਤਉ ਨ ਹਰਿ ਰਸ ਲੀਨ ॥ [ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੧੪੨੮]

ਜਿਵੇਂ ਜੁਆਨ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੌਕ ਅਵਸਥਾ ਜੀਵ ਕੋਲ ਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੌਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਜੋਬਨ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੀਵ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਜੋਬਨ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲਿਆ।

ਵਰੁ ਘਰੁ ਦਰੁ ਦਰਸਨੁ ਨਹੀ ਜਾਤਾ ਪਿਰ ਕਾ ਸਹਜੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥

ਵਰੁ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਘਰੁ=ਸਰੀਰ ਦੇ ਦਰੁ=ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਉਸਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ। ਵਾ—ਉਹ ਪਤੀ ਘਰੁ=ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਦਰੁ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਥਾਂ ਹੈ, ਵਾ—ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਘਰ ਜੋ ਸੱਚਖੰਡ ਹੈ ਉਸਦੇ ਦਰੁ=ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਘਰੁ=ਸਰੂਪ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਰ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਹਜੁ=ਗਿਆਨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨ ਭਾਇਆ=ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਫਿ ਨ ਮਾਰਗਿ ਚਾਲੀ ਸੂਤੀ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥

ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਮਾਰਗਿ=ਰਸਤਾ ਪ੍ਰਫਿ=ਪੁਛ ਕੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਾਰਗ ਦੇ ਉੱਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨਾ ਚਲੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਉਮਰਾ ਰੂਪ ਰਾਤ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਸੁਤਿਆਂ ਹੀ ਬੀਤ ਗਈ।

ਨਾਨਕ ਬਾਲਤਣਿ ਰਾਡੇਪਾ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਧਨ ਕੁਮਲਾਣੀ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਬਾਲਤਣਿ=ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ

ਰਾਡੇਪਾ=ਰੰਡੀ (ਭਾਵ ਅਨੀਸ਼ਰਵਾਦੀ) ਹੋ ਗਈ, ਵਾ—ਬਾਲਤਣਿ=ਜਗਿਆਸਾ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਾਵ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਡੇਪਾ=ਨਾਸਤਕ ਪੁਣਾ ਧਾਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿਰ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਰੂਪ ਧਨ=ਇਸਤਰੀ ਕੁਮਲਾ ਗਈ, ਵਾ—ਇਸਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਮਲ ਮੁਰਝਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੇ।

ਬਾਬਾ ਮੈ ਵਰੁ ਦੇਹਿ ਮੈ ਹਰਿ ਵਰੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸ ਕੀ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਬਾਬਾ=ਗੁਰੂ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਵਰੁ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਦਿਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਪਤੀ ਭਾਵੈ=ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਬਲਿ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਣ ਯੋਗ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ, ਵਾ—ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਇੱਛਾ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ।

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਕੀ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਵਿ=ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨੇ ਲੋਕ=ਪਤਾਲ ਲੋਕ, ਮਾਤ ਲੋਕ ਅਤੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕ, ਜਿਸਦੀ ਬਾਣੀ=ਬਨਾਉਣ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨੇ ਲੋਕ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਕੰਤੁ ਰਵੈ ਸੋਹਾਗਣਿ ਅਵਗਣਵੰਤੀ ਦੂਰੇ ॥

ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਜੀਵ ਰੂਪ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੰਤ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਰਵੈ=ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਉਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਇਸਤਰੀਆਂ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜੈਸੀ ਆਸਾ ਤੈਸੀ ਮਨਸਾ ਪੁਰਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੇ ॥

ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਆਸਾ=ਇੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੈਸੀ ਹੀ ਮਨਸਾ=ਵਾਸ਼ਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਕੈਸਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ—ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰੇ=ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਪੂਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਮਨਸਾ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ॥

[ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੭੭]

੨. ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਪਾਵਹਿ ਸਗਲ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਸਿਉ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੯੫]

ਵਾ—ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਆਸਾ=ਇੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਮਨਸਾ=ਬੁੱਧੀ, ਵਾ—ਦਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕੀ ਨਾਰਿ ਸੁ ਸਰਬ ਸੁਹਾਗਣਿ ਰਾਂਡ ਨ ਮੈਲੈ ਵੇਸੇ ॥

ਜੋ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਾਲੀ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਉਹ ਸਰਬ=ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ, ਵਾ—ਸਰਬ=ਸਾਰੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਹਾਗਣ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਰਾਂਡ=ਅਨੀਸ਼ਰਵਾਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਾਸਤਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਚਿਤ ਰੂਪ ਬਸਤਰ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਮੈਲ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਵਾ—ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

ਨਾਨਕ ਮੈ ਵਰੁ ਸਾਚਾ ਭਾਵੈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੈਸੇ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ=ਪਿਆਰੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸੱਚਾ ਵਰੁ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਉਂਦਾ=ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸੱਚਾ ਵਰੁ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜੈਸਾ ਉਹ ਪ੍ਰੀਤਮ=ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਪ੍ਰੀਤਮ=ਪਿਆਰੇ ਭਗਤ ਵੀ ਤੈਸੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ=ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਿਆਰਾ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਹ ਜੈਸਾ ਪਿੱਛੇ ਸੀ ਤੈਸਾ ਹੀ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਾਬਾ ਲਗਨੁ ਗਣਾਇ ਹੰ ਭੀ ਵੰਵਾ ਸਾਹੁਰੈ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਬਾਬਾ=ਗੁਰੂ ਜੀ! ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾਉਣੀ ਹੈ, ਏਹੋ ਹੀ ਇੱਕ ਲਗਨ ਗਣਾਵੇ। [ਲਗਨ=ਕਿਸੇ ਸੁਭ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਣਿਆ ਸੁਭ ਸਮਾਂ, ਵਾ—ਲਗਨ ਗਣਾਉਣਾ=ਜੋਤਸ਼ੀ ਤੋਂ ਲਗਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਵਾਉਣੀ, ਭਾਵ ਮਹੂਰਤ ਕਢਵਾਉਣਾ] ਤਾਂ ਕਿ ਹੰ ਭੀ=ਮੈਂ ਵੀ ਸਾਹੁਰੈ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਜੋ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਣ ਯੋਗ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵੀ ਵੰਵਾ=ਜਾਵਾਂ, ਭਾਵ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਵਾਂ।

ਸਾਹਾ ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ ਸੋ ਨ ਟਲੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

ਰਜਾਇ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜੋ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਏਹੋ ਹੀ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਉਣਾ ਕਰੋ। ਜੋ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਟਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਰਾਜੀ ਹੋ ਕੇ ਚਲਨ ਰੂਪ ਸਾਹਾ ਮੁਕੱਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਟਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੁ ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਮ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਤੋਂ ਬਲਿ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। [ਸਾਹਾ=(ਸੁ+ਆਹ) ਚੰਗਾ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਹਿ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਵਿਆਹ ਆਦਿਕ ਲਈ ਜੋ ਦਿਨ ਮੁਕੱਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਸਾਹਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।] (ਅੰਤਰੀਵ=ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ)

ਯਥਾ— ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲ ॥੩॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੨]

ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਕਰਤੈ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ॥

ਜੀਵ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜੋ ਜੀਵ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲੇਖ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਜੀਵ ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਮੇਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਵਾ—ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਜੋ ਕਰਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਤੁ=ਕਰਮ (ਲੇਖ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭੋਗੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਯਥਾ— ੧. ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਨਹ ਮੈਟੈ ਕੋਇ ॥ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਆ ਆਗੈ ਹੋਇ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੫੪]

੨. ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥ [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੬੩੭]

ਜਾਵੀ ਨਾਉ ਨਰਹ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਤਿਹੁ ਲੋਈ ॥

ਜਾਵੀ ਨਾਉ=ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਹਨ, ਇਹ ਜਾਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਨਰਹ=ਨਿਯੰਤਾ=ਨਿਯਮ ਕਾਇਮ ਕਰਨ

ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ, ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਨਿਹਕੇਵਲ=ਸੁਧ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਉਹ ਲਾੜਾ ਹੈ। ਵਾ—ਨਰਹ=ਨਿਯੰਤਾ ਜੋ ਨਿਹਕੇਵਲ=ਸੁਧ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਹਨ, ਏਹੋ ਜਾਣੀ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੈਸਾ ਹੈ? ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਰਵਿ=ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਾਇ ਨਿਰਾਸੀ ਰੋਇ ਵਿਛੁੰਨੀ ਬਾਲੀ ਬਾਲੈ ਹੇਤੇ ॥

ਜਦੋਂ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੜਕੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨਿਰਾਸ ਹੋਈ ਵਿਛੜ ਕੇ ਰੋਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਬਾਲੀ=ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਉਸ ਬਾਲੈ=ਵੇਪਰਵਾਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹੇਤੇ=ਪ੍ਰੇਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਂ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋ ਕੇ ਵਿਛੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਅਭਾਵ ਰੂਪ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਲੜਕੀ ਮੇਰੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬਾਲੀ=ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਹਿਤ ਬਾਲੈ=ਨਵੀਨ ਜੋਬਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਸੁਖ ਮਹਲੀ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚੇਤੇ ॥੩॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ=ਯਾਦ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮਹਲੀ=ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਾ—ਤਾਂ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਮਹਲੀ=ਇਸਤਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੜਕੀ ਦੇ ਸੁਝਵਾਨ ਮਾਪੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਤੋਂ ਲੜ ਕੇ, ਵਾ—ਰੁਸ ਕੇ ਘਰ ਨਾ ਆ ਬੈਠੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ:

ਬਾਬੁਲਿ ਦਿਤੜੀ ਦੁਰਿ ਨਾ ਆਵੈ ਘਰਿ ਪੇਈਐ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

ਬਾਬੁਲਿ=ਪਿਤਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਛੇਦ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਦੂਰ ਹੈ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵ ਉਸਦੇ ਘਰਿ=ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਾ—ਸਰੀਰਾਂ ਰੂਪ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

ਰਹਸੀ ਵੇਖਿ ਹਦੁਰਿ ਪਿਰਿ ਰਾਵੀ ਘਰਿ ਸੋਹੀਐ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

ਫਿਰ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਪਿਰਿ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਦੁਰਿ=ਪਾਸ ਵੇਖ ਕੇ, ਭਾਵ ਸਾਖਯਾਤ ਵੇਖ ਕੇ ਰਹਸੀ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਰਿ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਰਾਵੀ=ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਰੂਪ ਘਰ ਨੂੰ ਸੋਭਨੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਮ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

ਸਾਚੇ ਪਿਰ ਲੋੜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੋੜੀ ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਪਰਧਾਨੇ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਜਿਸ ਸਾਚੇ ਪਿਰ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਪ੍ਰੀਤਮ=ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਏਕਤਾ ਕਰਕੇ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੋਹਣੀ ਜੋੜੀ ਬਣੀ ਹੈ। ਵਾ—ਸੱਚੇ ਪਿਰ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਲੋੜੀ=ਚਾਹੀ ਉਹੀ ਪ੍ਰੀਤਮ=ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ=ਜੋੜਨਾ ਕੀਤੀ, ਉਸੇ ਦੀ ਮਤਿ=ਅਕਲ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਪਰਧਾਨੇ=ਮੁਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸੰਜੋਗੀ ਮੇਲਾ ਥਾਨਿ ਸੁਹੇਲਾ ਗੁਣਵੰਤੀ ਗੁਰ ਗਿਆਨੇ ॥

ਸੁਹੇਲਾ=ਸੋਭਨੀਕ ਥਾਂ ਜੋ ਸਤਿਸੰਗਤ ਹੈ, ਤਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗਤ

ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਾ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਵੰਤੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਬਲੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਥਾਨਿ=ਸਰੀਰ, ਵਾ—ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਸੋਭਨੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸਦਾ ਸਚੁ ਪਲੈ ਸਚੁ ਬੋਲੈ ਪਿਰ ਭਾਏ ॥

ਸਤੁ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਸਹਿਤ ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਪੱਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਹੀ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰੇ। ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਸੱਚੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਵਾ—ਜੋ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਪਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਪਿਰ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭਾਏ=ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਵਿਛੜਿ ਨਾ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਕਿ ਸਮਾਏ ॥੪॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਅੰਕਿ=ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਯਥਾ— ੧. ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਣੀਦਾ ਤੈਸੋ ਹੀ ਮੈ ਭੀਨੁ ॥

ਵਿਛੜਿਆ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਾ ਬਸੀਨੁ ॥

[ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੫੭]

੨. ਵਿਛੜਿਆ ਗੁਰੁ ਮੇਲਸੀ ਹਰਿ ਰਸਿ ਨਾਮ ਪਿਆਰਿ ॥

[ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੬੦]

੩. ਮਿਲਿਆ ਕਦੇ ਨ ਵੀਛੜੈ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸੋ ਬੁਝਸੀ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਵੈ ॥

[ਵਾਰ ਸਾਰਗ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੧੨੪੭]

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਾ ਭਾਵ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੪੫

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੭੬੫]

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੪ ॥ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਗੁ ਧੰਧੜੈ ਲਾਇਆ ॥ ਦਾਨਿ ਤੇਰੈ ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਤਨਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਾਇਆ ॥ ਚੰਦੋ ਦੀਪਾਇਆ ਦਾਨਿ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਖੁ ਅਧੋਰਾ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਗੁਣ ਜੰਵ ਲਾੜੇ ਨਾਲਿ ਸੋਹੈ ਪਰਖਿ ਮੋਹਣੀਐ ਲਇਆ ॥ ਵੀਵਾਰੁ ਹੋਆ ਸੋਭ ਸੇਤੀ ਪੰਚ ਸਬਦੀ ਆਇਆ ॥ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਗੁ ਧੰਧੜੈ ਲਾਇਆ ॥੧॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਾਜਨਾ ਮੀਤਾ ਅਵਰੀਤਾ ॥ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਿਨ ਸਿਉ ਗਾਡਿਆ ਮਨੁ ਲੀਅੜਾ ਦੀਤਾ ॥ ਲੀਆ ਤ ਦੀਆ ਮਾਨੁ ਜਿਨੁ ਸਿਉ ਸੇ ਸਜਨ ਕਿਉ ਵੀਸਰਹਿ ॥ ਜਿਨੁ ਦਿਸਿ ਆਇਆ ਹੋਹਿ ਰਲੀਆ ਜੀਅ ਸੇਤੀ ਗਹਿ ਰਹਹਿ ॥ ਸਗਲ ਗੁਣ ਅਵਗਣੁ ਨ ਕੋਈ ਹੋਹਿ ਨੀਤਾ ਨੀਤਾ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਾਜਨਾ ਮੀਤਾ ਅਵਰੀਤਾ ॥੨॥ ਗੁਣਾ ਕਾ ਹੋਵੈ ਵਾਸੁਲਾ ਕਢਿ ਵਾਸੁ ਲਈਜੈ ॥ ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਸਾਜਨਾ ਮਿਲਿ ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ॥ ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੋਡਿ ਅਵਗਣ ਚਲੀਐ ॥ ਪਹਿਰੇ ਪਟੰਬਰ ਕਰਿ ਅਡੰਬਰ ਆਪਣਾ ਪਿੜੁ ਮਲੀਐ ॥ ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੀਐ ਭਲਾ ਕਹੀਐ ਝੋਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ॥ ਗੁਣਾ ਕਾ ਹੋਵੈ ਵਾਸੁਲਾ ਕਢਿ ਵਾਸੁ ਲਈਜੈ ॥੩॥ ਆਪਿ ਕਰੇ ਕਿਸੁ ਆਖੀਐ ਹੋਰੁ ਕਰੇ ਨ ਕੋਈ ॥ ਆਖਣ ਤਾ ਕਉ ਜਾਈਐ ਜੇ ਭੂਲੜਾ ਹੋਈ ॥ ਜੇ ਹੋਇ ਭੂਲਾ ਜਾਇ ਕਹੀਐ ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਕਿਉ ਭੁਲੈ ॥ ਸੁਣੇ ਦੇਖੇ ਬਾਝੁ ਕਹੀਐ ਦਾਨੁ ਅਣਮੀਗਿਆ ਦਿਵੈ ॥ ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਦਾਤਾ ਜਗਿ ਬਿਧਾਤਾ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥ ਆਪਿ ਕਰੇ ਕਿਸੁ ਆਖੀਐ ਹੋਰੁ ਕਰੇ ਨ ਕੋਈ ॥੪॥੧॥੪॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੪ ॥

੧=ਅਦੁੱਤੀ ਓ=ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਸੂਹੀ ਰਾਗਣੀ ਦੇ ਛੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਾਗ ਦੇ ਚਉਥੇ ਸੁਰ-ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਖਵਾਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਜਗਿਆਸੂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਸਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹਨ, ਐਸਾ ਕੋਈ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇ ? ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਉਚਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਰਬੱਗਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ :

ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਗੁ ਧੰਧੜੈ ਲਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕੀਆ=ਉਤਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਰਚਿਆ ਹੈ ਤਿਨਿ=ਉਸੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਿਆ=ਦੇਖਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਵਾ-ਰੋਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਦੇਖਿਆ=ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਰੋਜੀ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਧੰਧੜੈ=ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਧੰਧਾ=ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਕਾਰਜ। ਭਾਵ ਧਨ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਿੱਕੇ ਕੀੜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਥੀ ਤਕ ਅਤੇ ਜੀਵ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤਕ, ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੋਜੀ 'ਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਖਸਮੈ ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੈ ਦਾਣੇ ॥**

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੩੬੦]

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰਚ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ :

ਯਥਾ— **ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ ॥** [ਬਿਹਾਰਗੜਾ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੫੩੭]

ਜਿਸ ਦੀ ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਤਨਾ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦਾ ਭੇਦ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਨੇੜੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਿਤਨੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੀਵ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਲੁਕੇ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਅੱਗਾ-ਪਿੱਛਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਕੁਕਰਮ ਨੂੰ ਛੁਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਯਥਾ— **੧. ਅਗਹੁ ਦੇਖੈ ਪਿਛਹੁ ਦੇਖੈ ਤੁਝ ਤੇ ਕਹਾ ਛਪਾਵੈ ॥**

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੫੬]

੨. ਖੁਸਿ ਖੁਸਿ ਲੈਦਾ ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ ॥ ਵੇਖੈ ਸੁਣੇ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਖੁਦਾਈ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੨੦]

ਸਾਖੀ ਮਹਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਦੋ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ— ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕੁਟੀਆ ਬਣਾ ਕੇ ਧਿਆਨ ਸਾਧਨਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਇਕੋ ਹੀ ਰੁਚੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚੇਲੇ ਬਣਾ ਲਓ। ਮਹਾਤਮਾ ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਚੇਲੇ ਪਰਖ ਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਬਦਨਾਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰਖਣ ਲਈ ਉਸ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਬੂਤਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਮਾਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਇੱਕ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਤੇ ਇੱਕ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦਸ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਤਾਂ ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਮਰੋੜੀ ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਓ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਚੇਲਾ ਬਣਾਉ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਕਰ ਤੇਰੇ ਦੂਜੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆ ਜਾਣ ਦੇ। ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਵੇਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ, ਪਰ ਜੰਗਲ ਦੇ ਪੰਛੀ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਬੂਬਰ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਬੂਤਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨੇਤਰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਰਨ ਲੱਗਿਆ ਕੋਈ ਨਾ ਵੇਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ। ਫਿਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤੇ ਕਬੂਬਰ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਪੰਛੀਆਂ, ਮਨੁੱਖਾਂ, ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਤੋਂ ਓਹਲਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ 'ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਂ, ਜੋ ਸਦਾ ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਬੂਤਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਔਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ! ਚੇਲਾ ਬਣਾਓ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਬਣਾਓ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਤ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ? ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਉਹਲਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਪਰ

ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਉਹਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਰੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੜੀ ਮੁਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚੇਲਾ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਦਇਆ ਹੀਣ ਹੈਂ, ਨਿਰਦਈ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਜਗਤ 'ਤੇ ਪੈ ਰਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅੱਧੀ ਤੁਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ—“ਜਗੁ ਧੰਧੜੈ ਲਾਇਆ” ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਤੁਧੁ ਧੰਧੈ ਲਾਇਆ ਭੁੰਡੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈ ॥** [ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੧੫੫]

ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਭੁੰਡੀ ਕਾਰ=ਭੈੜੀ ਕਾਰ, ਭਾਵ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਮਾਉਣ ਰੂਪ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਵਡਹੁ ਵਡਾ ਵਡ ਮੇਦਨੀ ਸਿਰੇ ਸਿਰਿ ਧੰਧੈ ਲਾਇਦਾ ॥** [ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧, ਅੰਗ ੪੭੨]

ਦਾਨਿ ਤੇਰੈ ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਤਨਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਾਇਆ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਘਟਿ=ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਨਿ=ਸੂਖਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ। ਵਾ—ਜਦੋਂ ਘਟਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਚਾਨਣ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ ਸਤੋਮਯ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਾ—ਉਸਦੇ ਨਾਮ-ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸਤੋ ਗੁਣ, ਵਾ—ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਤਾਂ ਘਟਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣਾ=ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰੋਖ ਅਪ੍ਰੋਖ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਖ=ਓਲ੍ਹੇ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ, ਅਪ੍ਰੋਖ=ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ। ੧. ਪ੍ਰੋਖ=ਸੱਚ, ਚੇਤਨ, ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। ਐਸੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਖ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਅਸੱਤ੍ਰ ਪਾਦਿਕ ਅਵਰਨ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। **ਅਸੱਤ੍ਰ ਪਾਦਿਕ**=ਅਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਸੱਤ੍ਰ ਪਾਦਿਕ ਅਤੇ ਅਭਾਨਾ ਪਾਦਿਕ ਹਨ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਅਵਰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਸਤੂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੱਤ੍ਰ ਪਾਦਿਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨. **ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ**=ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ=ਸੱਚ, ਚੇਤਨ, ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਐਸੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰੋਖ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਤੋਂ ਤੱਤ੍ਰ ਮਸੀ ਆਦਿਕ ਮਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਅਭਾਨਾ ਪਾਦਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। **ਅਭਾਨਾ ਪਾਦਿਕ**=ਵਸਤੂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਾ ਹੋਣੀ, ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਭਾਨਾ ਪਾਦਿਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਚੰਦੋ ਦੀਪਾਇਆ ਦਾਨਿ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਖੁ ਅੰਧੇਰਾ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥

ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸਤੋ ਗੁਣ, ਵਾ—ਵੈਰਾਗ, ਵਾ—ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਪਾਇਆ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਤਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਅੰਧੇਰਾ ਉਠ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਗੁਣ ਜੰਵ ਲਾੜੇ ਨਾਲਿ ਸੋਹੈ ਪਰਖਿ ਮੋਹਣੀਐ ਲਇਆ ॥

ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਜੰਵ ਲਾੜੇ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੋਹੈ=ਸੋਭ ਰਹੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਮੋਹਣੀਐ=ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਪਰਖ ਕੇ ਉਸ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਯਥਾਰਥ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਵੀਵਾਹੁ ਹੋਆ ਸੋਭ ਸੇਤੀ ਪੰਚ ਸਬਦੀ ਆਇਆ ॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਭਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਵੀਵਾਹੁ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ। ਪੰਚ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦੀ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਵਾ—ਪੰਚ ਸਬਦੀ=ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਗੁ ਧੰਧੜੈ ਲਾਇਆ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਆ=ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਦੇਖਿਆ=ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਾਜਨਾ ਮੀਤਾ ਅਵਰੀਤਾ ॥

ਹਉ=ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਹੀ ਰੀਤਾਂ ਹਨ।

ਯਥਾ—ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੯੧੮]

ਵਾ—ਜੋ ਅਵ=ਅਵਰਨ ਤੋਂ ਰੀਤਾ=ਖਾਲੀ ਹਨ।

ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਿਨ ਸਿਉ ਗਾਡਿਆ ਮਨੁ ਲੀਅੜਾ ਦੀਤਾ ॥

ਇਹ ਸਰੀਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਟਹਲ ਨਾਲ ਗਾਡਿਆ=ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮਨ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਵਾ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਆ ਹੈ।

ਲੀਆ ਤ ਦੀਆ ਮਾਨੁ ਜਿਨੁ ਸਿਉ ਸੇ ਸਜਨ ਕਿਉ ਵੀਸਰਹਿ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਲੈ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਵਾ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਮਾਨੁ=ਆਦਰ ਲੀਆ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਵਾ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੰਨ ਕੇ ਗਿਆਨ ਲੀਆ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਸੱਜਣ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਜਗਿਆਸੂ ਕਿਵੇਂ ਵੀਸਰਹਿ=ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ।

ਜਿਨੁ ਦਿਸਿ ਆਇਆ ਹੋਹਿ ਰਲੀਆ ਜੀਅ ਸੇਤੀ ਗਹਿ ਰਹਹਿ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦਿਸਿ=ਤਰਫ਼ ਨੂੰ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਬਿਅੰਤ ਹੀ ਰਲੀਆ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਜੀਅ=ਮਨ ਦੇ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਗਹਿ=ਪਕੜ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ, ਭਾਵ ਅੰਤ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੇ।

ਸਗਲ ਗੁਣ ਅਵਗਣੁ ਨ ਕੋਈ ਹੋਹਿ ਨੀਤਾ ਨੀਤਾ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਗੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਗੁਣ ਹੀ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਾ—ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਨਿਤ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਿਤ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਵਾ—ਨੀਤਾ ਨੀਤਾ= ਨੀਤ+ਅਨੀਤਾ=ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨਿਤ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਨਿਤ ਸਰੂਪ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਾਜਨਾ ਮੀਤਾ ਅਵਰੀਤਾ ॥੨॥

ਮੈਂ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੱਜਣ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਹੀ ਰੀਤਾਂ ਹਨ। ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ, ਵਾ—ਜੋ ਅਵਰਨ ਤੋਂ ਰੀਤਾ=ਖਾਲੀ ਹਨ।

ਗੁਣਾ ਕਾ ਹੋਵੈ ਵਾਸੁਲਾ ਕਢਿ ਵਾਸੁ ਲਈਜੈ ॥

ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਅੰਤਸ਼ ਕਰਨ ਰੂਪ ਵਾਸੁਲਾ=ਡੱਬਾ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ (ਵਾਸੁਲਾ=ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਬਰਤਨ), ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਭ ਗੁਣ ਕੱਢ ਕੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣਾ ਕਰੀਏ, ਵਾ—ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਰੂਪ ਵਾਸੁਲਾ ਕੱਢੇ।

ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਸਾਜਨਾ ਮਿਲਿ ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ॥

ਜੇਕਰ ਮਹਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਸੁਭ ਗੁਣ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣ ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਝ=ਭਾਈਵਾਲੀ ਕਰੀਏ। ਵਾ—ਜੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਾਜਨਾ=ਮਹਾਤਮਾ, ਵਾ—ਸਤਿਗੁਰਾਂ, ਵਾ—ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਰੂਪ ਸਾਝ ਕਰਨਾ ਕਰੀਏ।

ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੋਡਿ ਅਵਗਣ ਚਲੀਐ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਝ=ਭਾਈਵਾਲੀ ਕਰੀਏ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸੁਭ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਅਉਗੁਣ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚਲਣਾ ਕਰੀਏ।

ਪਹਿਰੇ ਪਟੰਬਰ ਕਰਿ ਅਡੰਬਰ ਆਪਣਾ ਪਿੜੁ ਮਲੀਐ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪਟੰਬਰ=ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਬਸਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਨੇ ਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਅਡੰਬਰ=ਹਾਰ-ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨਾ ਕਰੇ, ਵਾ—ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਬਸਤਰ ਪਹਿਰੇ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ ਆਦਿ ਦੇ ਅਡੰਬਰ=ਹਾਰ-ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰੇ, ਆਪਣੇ ਪਿੜੁ=ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਮੱਲਣਾ ਕਰੀਏ, ਭਾਵ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੀਏ।

ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੀਐ ਭਲਾ ਕਹੀਐ ਝੋਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ॥

ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠੀਏ ਉਥੇ ਭਲਾ ਬਚਨ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰੀਏ, ਭਾਵ ਭਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰੀਏ, ਵਾ—ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਹੀਏ ਅਤੇ ਵਾਸੁਲਾ, ਵਾ—ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ, ਵਾ—ਔਗਣਾਂ ਰੂਪ ਬੂਰ ਨੂੰ ਝੋਲਿ=ਹਟਾ ਕੇ, ਵਾ—ਝੋਲਿ=ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ, ਵਾ—ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪ, ਵਾ—ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਕਰੀਏ।

ਗੁਣਾ ਕਾ ਹੋਵੈ ਵਾਸੁਲਾ ਕਢਿ ਵਾਸੁ ਲਈਜੈ ॥੩॥

ਜੇਕਰ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਾਸੁਲਾ=ਡੱਬਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਛੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣਾ ਕਰੀਏ।

ਆਪਿ ਕਰੇ ਕਿਸੁ ਆਖੀਐ ਹੋਰੁ ਕਰੇ ਨ ਕੋਈ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖੀਐ ਕਿ ਕੁਝ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆਖਣ ਤਾ ਕਉ ਜਾਈਐ ਜੇ ਭੁਲੜਾ ਹੋਈ ॥

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਖਣ=ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਜਾਈਐ=ਜਾਣਾ ਕਰੀਏ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ।

ਜੇ ਹੋਇ ਭੁਲਾ ਜਾਇ ਕਹੀਐ ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਕਿਉ ਭੁਲੈ ॥

ਜੇਕਰ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਕਹੀਏ ਵੀ ਸਹੀ, ਪਰ ਉਹ ਕਰਤਾ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੁਣੇ ਦੇਖੇ ਬਾਝੁ ਕਹਿਐ ਦਾਨੁ ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਿਵੈ ॥

(ਪ੍ਰਤੱਖ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈਏ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਾਏ ਕਪੜੇ ਦਿਖਾਈਏ ਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹੀਏ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਗ਼ਰੀਬ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।) ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਐਸਾ ਦਿਆਲੂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੁਣੇ, ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਕਹੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਅਣ-ਮੰਗਿਆ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਸਭ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਖੇ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਰਸਨਾ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਤੇ ਚਿਤ ਦੇ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਅਣ-ਮੰਗਿਆ ਜੋ ਦਾਨ ਜੋ ਦੁਖ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ, ਦੁਖ ਦਾ ਦਾਨ ਭੀ ਓਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਕਹਿਐ=ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਾਝੁ=ਰਹਿਤ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਣ ਮੰਗ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਫਿਰ ਮੰਗਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦਾ। ਵਾ—ਸੁਣਨੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਬੋਲੇ, ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਤੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਗੂੰਗੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਵੈਰਾਗ ਬਿਬੇਕ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੂਪ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ ਅਣ=ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸਨੂੰ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾ—ਅਣ ਮੰਗ=ਮੰਗਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਓਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਦਾਤਾ ਜਗਿ ਬਿਧਾਤਾ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥

ਜੋ ਜਗਤ=ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬਿਧਾਤਾ=ਫਲ ਬਰ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਭ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਸੋਈ=ਉਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ।

ਆਪਿ ਕਰੇ ਕਿਸੁ ਆਖੀਐ ਹੋਰੁ ਕਰੇ ਨ ਕੋਈ ॥੩॥੧॥੩॥

ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖੀਐ=ਆਖਣਾ ਕਰੀਏ ਕਿ ਕੁਝ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥